

NECUNOAȘTEREA ISTORIEI ESTE TOT ISTORIE

Uită-te în altă parte. Să nu vezi mulțimea cu stele galbene, cei 16.000 de clujeni care sunt conduși pe drumul spre ghetou. Să nu crezi că masa de oameni care se revarsă din vagoanele pentru vite se separă în indivizi pe care îi așteaptă ordinea comenzilor vioaie, *schnell, schnell*, bărăci, paturi supraetajate, haine vărgate, baie, camere de gazare, crematoriu. Cei care aveau acea destinație nu știau unde se duc cu atâta supunere, cu toate că Miklós Radnóti (poet maghiar de origine evreiască) a avertizat deja: *Umbă dar, condamnatele la moarte*. Cei care le-au decis soarta, ulterior nu păreau să știe ce au făcut, știau doar de ordinul primit și îndeplinit. Cei care s-au mutat în locuințele eliberate nu știau în patul cui dorm, la masa cui stau, în hainele cui își îmbracă copiii. Unde a dispărut acea familie? Unde au dispărut soldații?

Unde au dispărut civilii?

Nimeni nu a știut nimic.

În aceste poze devin vizibile generații de oameni care stau aici laolaltă, îngândurați sau zâmbitori, părinți, bunici, bătrâni sau tineri îndrăgostiți, copilași – sărbătoreșc împreună o zi de naștere sau o cununie –, viitorul; se agață cu speranță de tradiție, de trecut – și toți sunt îmbrăcați în hainele cele mai bune. Urmează apoi același șir al zilelor de lucru, care nu se văd în fotografii, căci fiecare se reîntoarce la rostul său obișnuit, școală, atelier, birou, prăvălie, cabinet medical, până când legile mai permit ca viața să se desfășoare în cursul ei normal. Între timp, la radio – până când aparatele vor trebui predate – se pot auzi incredibile știri care amenință și această femeie frumoasă din fotografie, și acest bătrân cu kipă, și acest prunc cu ochii mari. A cui viață este aceasta? A cui moarte este aceasta?

Nimeni nu știe nimic.

Această galerie de portrete reprezintă o istorie privată. Fotografiele vorbesc despre clasa de mijloc a evreilor din Transilvania, din primele decenii ale secolului XX până în 1944. Ele ilustrează o bunăstare consolidată, conștiință civică și certitudinea persoanelor și familiilor din imagine că, în ciuda unor semne negative, trăiesc cu toții într-o societate stabilă. Într-un stat de drept. Mai apoi au intrat în vigoare legi care au permis ca jaful și crima să fie legalizate. Ceea ce se poate întâmpla, se și întâmplă. Unii numesc acest lucru istorie.

Noi, acum, cu superioritatea atotștiutoare a posterității, putem afirma că acea siguranță din fotografii este una falsă. Puțini au realizat schimbarea periculoasă a vremurilor. Ceea ce vedem acum în fotografii – sunt clipele acelor vremuri care au fost ulterior denumite vremuri de pace.

Fotografia este clipa arestată – scria Susan Sontag. Timp captiv, care nu se mai mișcă, rămâne nemodificat. Înregistrează secunda, amăgind-o că va dura o veșnicie.

Fotografiile au în comun intenția reprezentării, o năzuință tipic burgheză. Succes și armonie – sau cel puțin iluzia acestora. Iar acest succes, această armonie, această iluzie a fericirii trebuie prezentată urmașilor ca moștenire și lecție de viață: vedeți ce se poate obține cu inteligență și sânguință? Străduiți-vă! Dincolo de acest mesaj se vede soarta individuală, pe chipuri și în relația dintre persoane. Fotografii așează oamenii într-o ordine convențională, iar aceștia trăiesc clipa cu sinceritate și spontaneitate. Căci aceste personaje ale unui film mut trăiesc și gândesc foarte diferit! Se pot distinge epoci, atât privind moda schimbătoare a deceniilor – croiala hainelor, tunsoarea, poziția corpului considerată a fi de bun simț pentru bărbați și femei, cât și situația, modul de viață în transformare, în timp și spațiu, al bărbatului evreu, a femeii evreice, ca persoană și ca om modern. Fotografia este un martor. Fotografia reprezintă un document al vieții private. Fotografia este urma lăsată de individ în lume: o urmă vizibilă. Această funcție dublă determină pentru noi valoarea celor 150 de fotografii, pentru noi care trăim în posteritate, fiind moștenitori, supraviețuitori și străini. Cu compasiune sau indiferență. Aceste vieți ne spun ceva. Aproape în orice fotografie supraviețuiește persoana pe care o reprezintă, căci aceasta este menirea sa, supremația materiei moarte în fața celei vii și muritoare, supremația obiectului în fața omului. Iar condițiile în care au murit aceste persoane adaugă un plus esențial la această stare de fapt.

Cunoașterea istoriei nu reprezintă mândrie sau rușine, ci responsabilitate. Din această cauză asumarea ei este dificilă. Acolo unde există spirit de responsabilitate, conștiința nu doarme mult. Timpul o trezește la viață. Să sperăm că nu va fi prea târziu.